kraščiais - medinės užtvaros.

Taigi daromos šios išvados: 1. Kultūrinis sluoksnis "Mažajame" piliakalnyje yra padengtas molio sluoksniu, geriau išsilaikė aikštelės pakraščiuose, viduryje aikštelės neišliko. 2. Geležinis lazdelinis smeigtukas ir brūkšniuotoji aštriabrisunė keramika leidžia jį datuoti m.e. pirmaisiais amžiais, t.y. tuo pačiu laikotarpiu, kaip ir gyvenvietę, esančią piliakalnių V pašlaitėje (tyrinėta 1975 m.). 3. "Mažasis" piliakalnis įrengtas II tūkstantm. pradžioje senosios gyvenvietės vietoje. Apie tai kalba čia rastoji vėlyva žiesto puodo šukė, ornamentuota giliais paraleliais grioveliais. Jo įrengimo laikas sutaptų su "Didžiojo" piliakalnio pilies laikotarpiu.

Pranas Kulikauskas, Aleksejus Luchtanas

ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI KERNAVĖJE 1979 METAIS

VVU Lietuvos TSR istorijos katedra 1979 m. pradėjo tyrinėti stambiausią respublikos archeologinių paminklų kompleksą Kernavėje, Širvintų raj. Kernavė minima XIII-XIV a. ir vėlesnių rašytinių šaltinių, o jos piliakalniai plačiai aprašyti istorinėje, grožinėje bei kraštotyrinėje literatūroje.

Archeologinių paminklų kompleksą sudaro keturi įvairiais vardais vadinami piliakalniai ir gyvenvietės šalia jų. Kaimynystėje būta pilkapynų. Piliakalniai įrengti Neries dešinio kranto kalvose, atskirtose viena nuo kitos giliomis ragavomis. Didžiausios gyvenvietės išliko prie Lizdeikos, Smailiakalnio (Kriveikiškių) piliakalnio ir prie paties di-

džiausio piliakalnio, vadinamo Pilies, arba Įgulos, kalnu.

1979 m. buvo tyrinėjamas Mindaugo sosto vadinamas piliakalnis (ryšium su tuo, kad 1979 m. kovo mėn. pradžioje nuslinko jo P šlaitas ir pylimo galas). Nuošliauža atidengė 50 m ilgio ir 4-5 m aukščio viršutinę šlaito dalį. Piliakalnis yra slinkęs ir anksčiau, be to, jis, slenkant metams, smarkiai sužalotas.

Mindaugo sosto piliakalnyje buvo išvalytas nušliaužęs šlaitas ir pylimo galas, užfiksuoti atsidengę sluoksniai, padaryti pjūvi i. Patyrinėta aikštelės R dalyje, arčiau išvirtusio šlaito, ištirtos trys bendro 109 m^2 ploto perkasos. Tarp šlaito ir perkasų palikta 3 m nejudintos žemės juosta.

Tyrinėjimai parodė, kad kultūrinis sluoksnis aikštelėje susidarė nevienodai. Arčiau šlaito jis yra 2-2,5 m, arčiau aikštelės vidurio - 1-1,1 m storio. Nustatyti trys sluoksniai, kurie atspindi pagrindinius jo pertvarkymo laikotarpius.

Piliakalnyje gyventa jau IV-V a. Tam laikotarpiui priklauso lipdyta grublėtoji keramika. Šis sluoksnis suardytas pertvarkant piliakalnį IX-XII a. Pastarajam laikotarpiui priklauso lipdyta ir žiest keramika banguotiniais ornamentais, žalvarinės vytinės antkaklės kūginiais galais fragmentas ir kt.

Viršutinis kultūrinis sluoksnis išlaikė daugiausia XIII-XIV a. medžiagą, leidžiančią pasekti du atskirus horizontus, atitinkančius istorinių šaltinių minimus 1365 ir 1390 m. įvykius. Šio sluoksnio žemutiniam horizontui priklauso gausūs degėsiai, dengę beveik visą tyrinėto ploto Nr. 2 dalį. Čia gulėjo sudegę rąstai, storos lentos ar sienojai, taip

pat suskeldėję nuo ugnies akmenys ir degintas molis.

Po 1365 m. pilies sudeginimo dar kartą padidinta aikštelė, paaukštintas pylimas. Aikštelės pakraščiais ir virš pylimo pastatyta moliu apdrėbta medinė gynybinė siena, kuriai naudota ir daug akmenų.

XIV a. radiniai gana įvairūs ir gausūs. Ypač daug rasta vėlyvos žiestos keramikos. Dauguma puodų petelių srityje turi volelį, ornamentuotą skėrsinėmis įkartomis. Kitiems būdingas bangelių ir paralelių griovelių ornamentas. Dviejų puodų dugnai išlaikę įspaustus ženklus. Kai kurių molinių indų šukės smarkiai perdegusios, lengvos, susiraičiusios - deformuotos.

Minėto laikotarpio sluoksnyje rasta ir metalinių dirbinių: geležinių peilių, vienanarės žirklės, dalis pjautuvo, cilindrinės spynos dalių ir raktų, durų kilpų (prabajų), ylų ir kt. Aptiktas gerai išsilaikęs geležinis pentinas, taip pat žalvarinių dirbinių fragmentų. Rasta suanglėjusių rugių, kviečių, grikių grūdų. Visa tai rodo, kad po 1390 m. pilies sudeginimo ji nebuvo atstatyta. Ateityje Mindaugo sosto piliakalnio tyrinėjimai turėtų būti tęsiami.

1979 m. tyrinėta ir dalis gyvenvietės, esančios į ŠR ir iš dalies į R nuo Lizdeikos-Smailiakalnio-Kriveikiškių piliakalnio. Ariamame lauke nuo piliakalnio papėdės iki Kriveikiškių kaimo pirmųjų sodybų žemė yra tamsios spalvos, paviršiuje aptinkama degėsių ir įvairių laikotarpių puodų šukių.

Keturiose vietose iš viso ištirta 254 m^2. Paaiškėjo, kad kultūrinis sluoksnis sunaikintas. Savo metu jis turėjo būti 30-40 cm storio. Konstatuota tik buvusių ugniaviečių

vietos, tamsesnės dėmės. Suardytame sluoksnyje rasta grublėtos keramikos, kričių ir šlako gabalų bei dvi geležinės ylos ir molinio verpstuko fragmentas. Atrodo, kad tyrinėtoje vietoje žmonių gyventa I tūkstantm. viduryje ir antrojoje pusėje.

Tyrinėjimų metu nustatyta, kad piliakalnis ŠR papėdėje nuo gyvenvietės buvo atskirtas 2 grioviais. Griovių gylis - 1-1,5 m, plotis viršuje - 2-3 m. Atstumas tarp abiejų griovių - 20 m. Papėdės griovyje neaptikta jokių radinių. Atrodo, kad ir kitose gyvenvietės vietose kultūrinis sluoksnis suardytas ir atoitvje jo tyrinėti neverta.